

JURNAL

ПЕNТРȢ РЕSПÎNDІРЕА ШТІІNЦЕЛОР NАТȢРАЛЕ ШІ ESAKTE,

în toate кlaseлe.

Pediџeatȣ

de

Пpofesop Doktop Iȣліȣ Бараш.

№ 3 **(Anȣл întiiȣ)** **Бȣкȣpeштï.** **Ianȣapie 15, 1856.**

Конpindepe: Омȣл ші natȣpa.—Mikposkonȣл ші inflȣinџeлe лȣї în штiinџeлe ші vieaџa soчiaлъ modepnъ.—Комȣnikaџiȣnї штiinџifiчe miчї.

ОМȢЛ ШІ NАТȢРА.

II.

În aptiколȣлȣ d'întîiȣ (No. 1) amȣ възȣt къ în timпȣл Елеnілор, stȣdiȣл natȣpeï, de ші a esistat, dap a fost înкомплет ші мȣлt maï ne-глiџeatȣ de кît stȣdiȣл омȣлȣї.

Dȣпе sȣбжȣгарea Еладеï, Pomaniї аȣ мо-штenitȣ nȣ nȣmaï глоpieа Елеnілор, чi ші кȣл-tȣpa лор. Sъ bedemȣ акȣm în че pелаџiȣne a pemas ла Pomanї stȣdiȣл natȣpeï în panoptȣ кȣ stȣdiȣл омȣлȣї!

Pomaniї, ка ȣn попȣлȣ praktiк ла каре de ла înчепȣtȣлȣ fopmъpeï statȣлȣї лор idea domnieї a fost ideea fondamentaлъ a statȣлȣї, n'аȣ авȣt о аплекаре mape пentpȣ stȣdiȣл обiektелор na-tȣpeï afapъ din ȣnȣл ал eї; обiektȣл челȣ maï demnȣ пentpȣ stȣdiȣл омȣлȣї a fost nȣmaï омȣлȣ adeкъ nȣ омȣл în naptea sa абstpaktъ, metafi-siкъ (прекȣm a fost în sкоалеле filosofiче але Елеnілор) чi омȣл ка о fiinџъ мopaлъ, d'о во-inџъ лiберъ, detepminîndȣ pелаџiȣnile saле кȣ semeniї sъї, întp'ȣn кȣвîntȣ омȣл ка о пepsoa-nъ жȣpidiкъ. De ачееа гъsim ла Pomanї stȣdiȣл леџiлор чел maï desволtat dintpe toate челе-л-алte stȣdiї în sfepa natȣpeï ші a омȣлȣї. Че лȣ-кpȣ кȣpios! Pomaniї карї nȣ s'аȣ temȣt a de-sпȣia toate naџiȣnile stpeine кȣnoskȣte n'atȣnчї de toate че еле noseda: de џepiле, de domnia

ши кіар de націоналitatea лор, ачешті Романі, zікȣ, аȣ авȣт челȣ маі маре респект пентрȣ посеsiȣніле лор проприе, în речіпрокъ, Романії аȣ fost леџіstії лȣмії, însъ прівіnd toate челе-л-алте націȣні ка проприetatea лор, ка лȣкрȣрі de посеsiȣне, dар нȣ ка fiinџе морале кȣ dрептȣл de посесорі каре dрепt л'аȣ кȣноскȣт нȣмаі пентрȣ націȣнеа лор романъ. Dȣпъ ачеастъ експозіціȣне, о съ не есплікъм de че în toatъ floarea літератȣреі Романілор нȣ гъсim нічі ȣн натȣралістȣ оріџінал саȣ пъкарȣ ȣн filosofȣ оріџінал інвентаторȣ de вр'ȣн sistemȣ нȣоȣ. Натȣралістȣл чел маі вестіt ла dînшії аȣ fost amîndoї *Плініѕ*, апоі amîndoї аȣ fost ніште компілаторі карії аȣ адȣнат ideile алтора; dар dintре тоції filosofiї лор чел маі маре adекъ *Cicero* a fost ши ел маі мȣлт рапортаторȣ елоквент de ideile алтора de kît креатор ideілор ноуі оріџінале. Апоі маі пе ȣрмъ, în timпȣлȣ імператорілор, попȣлȣлȣ Роман s'a îмпърціt în доуі секціȣні adекъ în Сенсȣалісті марі ши în Stoїчі, ши еатъ че s'a întîмплат атȣнчі în прівінца stȣdiȣлȣї омȣлȣї ши натȣреї. Сенсȣалістії аȣ stȣdiат натȣра нȣмаі пентрȣ бȣрта лор. Пештії деліоіоші ла мîнкаре, flamingos кȣ креерії лорȣ bestiції, папагалії пентрȣ лімбеле лор делікате de мîнкаре ши алте асеменеа обіекте пентрȣ гȣрманzі лȣате dintре анімале ши вецетале формаȣ капітȣлеле челе маі інтересанте de istoріеа натȣралъ de атȣнчі; astfелȣ stȣdiȣл натȣреї a деџенерат în мîїніле лор în stȣdiȣл stомакȣлȣї лор проприȣ. Dар пе de алтъ парте, Stoїчії карі аȣ desпреціt віеаца ши toate плъчеріле прекȣм ши toatъ матеріеа în натȣръ, негрешіt къ н'аȣ пȣтȣт съ аібъ нічі о атраџере кътре stȣdiȣл натȣреї, dар нічі штіінца омȣлȣї н'a пȣтȣт fi біне кȣлтіватъ ла ачесті оамені карі аȣ менрisat ши пе омȣ, афаръ нȣмаі de ачела каре a авȣт кȣраціȣ a se sȣivide a'ші deskide sінгȣрȣ вінеле ка съ моаръ саȣ a sȣferi фелȣріті de dȣрері гроzаве фъръ se апате чел маі мікȣ семнȣ къ ле simte; кȣм dар filosofia, штіінце ши арте аȣ пȣтȣт înflорі ла оамені але кърора ideї dominante аȣ fost: Бірȣінца dȣрерілор, sȣферінца ши sȣivіdȣлȣ волȣнтарȣ? Кȣ toate ачестеа пȣтемȣ съ zічемȣ къ кіарȣ în епока Романілор d'атȣнчі a ремас оаре-каре тенdінцъ штіінціfікъ din timпȣріле класіче асȣпра омȣлȣї ши натȣреї, ши пȣтемȣ каракterіzа секȣлеле Романілор ка секȣле în карі stȣdiȣл омȣлȣї еар a предоміnt асȣпра stȣdiȣлȣї натȣреї.

Прекȣм în лȣмеа fisікъ крепȣскȣла пречеde întȣнерікȣл комплет, аша ши în лȣмеа моралъ. Timпȣлȣ îмпъраціілор Романі чеї din ȣрмъ a fost timпȣлȣ крепȣскȣлеї în каре џеніȣл antікȣ каре a лȣчіt ка soареле лȣчіторȣ în лȣмеа antікъ, a slъбіt, мергînd кътре апȣсȣл съȣ. Апоі întокмаі ка în церіле поларе în timпȣлȣ крепȣскȣлеї kînd o zi лȣнгъ de мȣлте лȣні каре se dȣче, se лȣнтъ кȣ o ноапте лȣнгъ de мȣлте лȣні каре віне, аколо ачеастъ лȣнтъ џігантікъ se деsемнеазъ în черȣ прін ніште fеномене înfокате, прін ніште метеорі înгроzіторі карі se нȣмескȣ лȣміна бореалъ. Аша ші крепȣскȣла каре a деосебіt епока antікъ de епока sеколелорȣ de mizлокȣ, a продȣs ніште fеномене înгроzітоаре, терібіле ши sîнџероасе. Фокȣл кȣ каре ордііле лȣї Аларік аȣ арsȣ капітоліȣл Ромеї, a fost асеменеа лȣмінъ бореалъ терібілъ din лȣмеа моралъ, ши în mizлокȣл ачестор flаме карі консȣма ȣнȣл din edificеле челе маі вестіте але antікітъціі, імаџінаціȣнеа ноастръ sперіатъ веде консȣмîndȣse toate фрȣмȣсеціле лȣмеї antіче, toate продȣкціȣніле sале адміраbіле în арте ши штіінце, кіар ши tot олімпȣл съȣ весел ши tot de ȣна біне dispȣsȣ оаменілор. Апоі de департе bedem în mizлокȣл întȣнерічелор adînчі ши секȣларе, ніште імаџіне спъїмîнтътоаре de Автода-fe кȣ віктіме ȣмане арсе în фокȣ пе жератікȣ пентрȣ глоріа fanatismȣлȣї; bedemȣ сабіа sîнџероасъ каре a stinsȣ націȣні întреџі кіар în ȣрма ачестȣї прінчіпȣ, bedemȣ інкȣіzіціȣнеа кȣ терібіле інстрȣменте de тортȣре лîнгъ fігȣре оменешті кȣ оаселе рȣпте ши desfігȣрате, în fine bedemȣ de департе sȣindȣse toatъ мiserіеа секолелор de mizлокȣ înконџіȣратъ de întȣнерікȣ ши de ігнорацъ, пе kînd џеніȣл antік înвеліt кȣ ȣн вълъ de жале, плîнгînd пе рȣінеле dъръмате але sочіетъціі antіче каре se dȣче.

În асеменеа timпȣрі de катакліsме морале поате оаре съ маі fіъ înкъ ворбъ de stȣdiȣл омȣлȣї ши натȣреї? — нічі de кȣм!

Dар съ нȣ не преа sперіъмȣ, съ не апропіъмȣ чева ши de веакȣріле de mizлок; съ stȣ-

dițimȣ̆ чева ші карактеріле лор; în скопȣл ностpȣ орĭ че stȣdiȣ̆ este intepesantȣ̆.

Totȣ̆ карактерȣлȣ̆ секȣлелор de mizлок консistъ în сколастічismȣ̆; дар сколастічismȣл а fost о metoadъ de stȣdiȣ̆ foapte абсȣрдъ, плінъ de сȣблімітъцĭ ші de черкърĭ дȣпе лȣкрȣрĭ карĭ н'аȣ̆ нічĭ ȣн intepes практік. Idea фрȣмȣсецеĭ н'а еsistat în ачесте секоле, fiind къ stȣdiȣл natȣpeĭ în реалітатеа еĭ, каре este singȣрȣл isвор ал фрȣмȣсецеĭ, н'а esistat; дар de че stȣdiȣл natȣpeĭ н'а esistat? Fiind къ natȣpa însе'шĭ a fost despрецȣітъ ші кіар nesȣferitъ! Ачеастъ абсȣрditate а венit din esaџерацiȣнеа прінчіпȣлȣĭ Asчetік каре а domnit atȣнчĭ în snipitȣл oamenілор. Сȣферінца, ачеастъ idee înaлтъ че карактеріseазъ реліціȣнеа нȣоъ каре s'а пȣс пе tpoпȣл пъгînismȣлȣĭ antik, сȣферінца, zік, а fost esaџератъ ші а devenit скопȣл esistinцеĭ лȣмеĭ ші а омȣлȣĭ. Оарешĭ-каре плъчере, оарешĭ-че фрȣмȣсеце în natȣръ а fost прівітъ ка о infракціȣне іморалъ, ка о împiedекаре а misiȣнеĭ омȣлȣĭ; дакъ скопȣл омȣлȣĭ este a se înкide întр'о челлъ, а se estasia пентрȣ niшtе ideĭ imaџінаре, ігноpîndȣ̆ toatъ реалітатеа natȣpeĭ че se афлъ афаръ din челлъ, че tpeвȣінцъ аре омȣл de stȣdiȣл natȣpeĭ? Дакъ віеаца е о пedeapsъ, пȣ е ȣн пъкат ка съ ціїъ чіне-ва simціріле sale deskise a пріimi прінtр'însele infлȣінцеле плъкȣте але фрȣмȣсецеĭ natȣpiĭ? În консеквінцъ кȣ ачесте ideĭ esaџерате ші абсȣрде, кълȣгърiĭ din Цермапia în секолȣл ал 13-леа 'шĭ-аȣ̆ astȣпатȣ̆ ȣрекіле кînd аȣ̆ aȣzitȣ̆ кîntînd о прівегътоаре saȣ̆ вр'о алтъ пасере кîнтътоаре пе кîмпȣ̆, zікînd къ diaволȣл кîнтъ прin гȣра прівігъторіĭ! О tpistъ аберациȣне а snipitȣлȣĭ ȣman, d'a'шĭ imaџina къ прінчіпȣл вȣн, мілоstiв ші diвin е depъртat de natȣръ кȣ toate infiniteле креаціȣнĭ але еĭ, карĭ sînt пъръsite ші кondamnate а fi *партеа snipiteлор* реле а diaволілор! Дар орĭ кȣм, întpeвȣ̆, în пресінца ȣнорȣ̆ asemenea ideĭ, stȣdiȣл natȣpeĭ оаре а пȣтȣtȣ̆ съ факъ вр'ȣн прогресȣ̆? нічĭ de кȣм! De ачееа ведемȣ̆ къ în toate ачесте zече секоле, карĭ se нȣмескȣ̆ веакȣріле de mizлок (адекъ fiind de mizлок întpe soчіetatea antікъ ші чеа модернъ), ігноранца чеа маĭ маре а domnit în шtiінцеле natȣpeĭ: oamenіĭ s'аȣ̆ окȣпat atȣнчĭ, орĭ кȣ esерчіціĭ корпорале, вazînd позіціȣнеа лор sочіалъ аsȣпра форцеĭ fiziче (кавалеріĭ feodaлĭ) орĭ кȣ кînȣіреа корпȣлȣĭ лор, imaџinîndȣ'шĭ къ поарта черȣлȣĭ tpeчe прin дрȣмȣл snipoșȣ̆ кȣ кînȣірĭ neмînкînd ші fiind îмбръкат кȣ saчĭ пе пелеа гоалъ în віеаца ачеаста (партеа клерікалъ), апоĭ пȣцінĭ savanцĭ карĭ аȣ̆ tpъitȣ̆ atȣнчĭ, neгъsind о базъ solidъ ші обіекте варіабіле карĭ ар пȣтеа гъsi în esnepiminte ші черчетърĭ emnipiче, de ачееа s'аȣ̆ кȣфȣndat în sȣблілітъцĭ *Skoлastiче*, stȣdiind tpadȣкціȣнĭ грешite а кърцілор antiче (маĭ кȣ seamъ але лȣĭ Apistoteле ші Плато) крezînd ла ачесте tpadȣкціȣнĭ маĭ мȣлt de кît кіар natȣpeĭ însешĭ; ast-fел не пȣтем esплiка вestita anekdotъ, къ ȣн сколастікȣ̆ възînd о datъ ȣн animaл алт-fел фъкȣt de кît е deskpis în tpadȣкtорȣл съȣ̆ latin дȣпе кърціле лȣĭ Apistoteле, ачеst сколастікȣ̆ пȣ s'а îndoit а ziче: aічĭ natȣpa а грешit fiind къ Apistoteле пȣ поате съ грешіаскъ! Ачеst servілismȣ̆ ал snipitȣлȣĭ ȣmanȣ̆, ачеастъ леневіе ші apatie а înцелепчіȣнеĭ tpъind нȣмаĭ de ideiле алтора, крezînd în toate че аȣ̆ zisȣ̆ алцiĭ, фъръ а esamina дакъ ачеастъ кредінцъ este компатіbілъ кȣ natȣpa раціȣнеĭ noastpe, фъръ а se întpeва дака пȣ почіȣ̆ еȣ̆ прin mine însȣ'mĭ ші прin черчетъріле меле esnepimentaле а ажȣнџе ла ачесте резȣлtate ла карĭ а ажȣнсȣ̆ предечесорiĭ меĭ, ачеастъ кредінцъ *оарвъ* este карактерȣл distinktiвȣ̆ ал секолелор de mizлокȣ̆, каре прінtр'ачеастъ каȣзъ н'а продȣсȣ̆ нічĭ de кȣм чева de opiџінал, de ноȣ̆ ші de прогресiв, чі а fost о копіе degradatъ, deџенератъ ші фъръ вре ȣн гȣstȣ̆ estetікȣ̆.

Ast-felȣ̆, џеніȣл ȣman а fost amenințat а se пердe în starnaціȣне ші паралізаціȣне snipitȣале, дакъ Провіденца omnipotentъ, diвінъ, н'ар fi insnipat atȣнчĭ націȣніле Еȣропене d'о mішкаре ноȣъ mapinimoasъ, каре ка ȣн sȣфлet віецȣіторiȣ̆, а fost хотърît а înвіа omenipea din летарџiеа обоsitoape în каре а кързȣt. Дар съ бъгъм de seamъ ла о împреџіȣраре admiрабілъ; Провеdinца а алеsȣ̆ tot ачелаш mizлокȣ̆ пентрȣ mîntȣіреа omenipeĭ de абрȣtisementȣл секолелор барбаре, каре 'ĭ-а арȣнкat în барбарismȣ̆, adekъ fanatismȣл în цestiȣне de реліціе а арȣнкat пе націȣніле Еȣропене din înълцімеа soчіетъціĭ класiче în пречіпеціеле adînчĭ ші обскȣре але барбаrismȣлȣĭ секолелор de mizлок, апоĭ ші tot о

idee de реліціе îmбръцішеатъ кȣ о mape înfep-біnцеалъ ші кіар fanatismȣл a skos пе націȣніле Еȣропене din întȣнерікȣл барбарȣ în каре aȣ fost акоперіte пînъ акȣm; — Еȣ воіȣ съ ворбesк акȣm de mішкареа imensъ, estpaopdinapie каре, ка ȣn фълцер арзътор, a пътрȣns îndatъ toate націȣніле крестіне din Еȣропа, îmпінгîndȣле ка съ меаргъ a конкера Мормîntȣлȣ Sакрȣ din Палestina din mîîніле Sapaчінілор некредінчіошї. Dap, лȣкрȣ admipaбілȣ, „omȣл пропȣне ші Dȣmnezeȣ disпȣне“; omȣл веакȣлȣї de mizлок 'ші-а пропȣs a конкера Mopmînt ші Dȣmnezeȣ, a disпȣs ка съ конкереze лȣmiї пȣоі ші infinite fiinцe пȣоі фрȣmoase ші folositoape карї ръmъseserъ askȣnse ші некȣnoskȣte în пърціле пъmîntȣлȣї nebizitate пînъ акȣm. Întp'adeвърȣ, ренаштереа штііnцелор, începȣтȣл primitiвȣ алȣ soчіetъціі modepnе кȣ tendinцеле прогресіве ші штііnціфіче каре о каракteriseazъ, dilatapea прогресівъ ші neînvetatъ a domenȣлȣї штііnцелор natȣpале maї кȣ seamъ, înчепе din timпȣлȣ Крȣчіаціlор. Kînd atȣнчї oamenii врînd невpînd aȣ deskoпepit цері noȣї, кȣ animaле кȣ forme noȣї, кȣ плаnte кȣ fipї noȣї, atȣnчї s'а dештепtatȣ кȣріozitatea лор. Sабанцiї skoлastiчї aȣ възȣtȣ къ se афлъ пе пъmînt niште лȣкрȣрї despre карї пȣ 'ї-аȣ înвъцat Apistoteле ші Плато, fiind къ еї înшішї n'аȣ штiȣt nimik de ачелеа, atȣnчї aȣ възȣt къ natȣpa tot e maї mape de kît кърціле лȣї Apistoteле; atȣnчї aȣtopitatea oapбъ a лȣї Aptstoteле a къзȣt, ші în локȣл леневіеї spipitȣлȣї odixnindȣse пе niште krediнце oapбe în лȣкрȣріле natȣpале, s'а пъskȣt ȣn spipit de черчетаpe пеpsonalъ, de espepiminte, de esaminape ші d'о analisъ metodikъ; spipitȣл omȣлȣї a înчепȣt съ boiaskъ a авеа о kontpолъ asȣпpa pesȣltateлор штііnціфіче але алтора, a înчепȣt a se îndoi de ачееа че însȣшї n'а възȣt ші însȣшї n'а esaminat; întp'ȣn кȣвîntȣ spipitȣлȣ sчепtiчismȣлȣї (de îndoialъ) s'а пȣsȣ în локȣл spipitȣлȣї aȣtopitъцiї ші кредінцiї oapбe пе tpопȣл ȣmanitъцiї ші ачеastъ dipeкціȣne modepnъ a spipitȣлȣї ȣman о bedem în kîte-ва sekoле maї пе ȣpmъ konsolidatȣ, debenitȣ o teopie ші fopmȣлat în челебpe fopmȣле filosofiче але лȣї Cartesius (Descartes) каре-ші înчепе Kaptea sa bestitъ кȣ aksioma „de omnibus dubitandum est“ (tpeбȣe съ ne îndoim de toate лȣкрȣріле). Акȣm s'а înфъцішat înaintea Еȣропеанȣлȣї ші о mȣлцime mape de обіекte але natȣpeї noȣї карї ле-а deskoпepitȣ în цеpiле noȣї але Kontinentȣлȣї векіȣ ші noȣ, în клімеле fepiчite ȣnde пъmîntȣл skoate о mȣлцime de плаnte преціоase ші de animaле fолоsitoape omȣлȣї; bedepea ші gȣstapea ачestop обіекte плъкȣte a inbentat dopinца d'а ле poseda; акȣm Еȣропенiї n'аȣ пȣtȣt съ dежȣне фъръ каfea de Мока din Арабіа, îndȣлчitȣ кȣ zахарȣлȣ каре креште în Америка, saȣ a беа чеаiȣ каре креште în Kina, кȣ pomȣ каре пpobine din insȣлеле Antiле (India Oчіndentaлъ), saȣ a беа dintp'о чеашкъ de порцелаn пȣрȣ фъкȣtȣ în Kina, о чіоколатъ фъкȣtъ din боабе de какао каре креште neste очеаnȣл Atлantikȣ, прегътitȣ кȣ baniліа каре креште în India opientaлъ ші a se delekta dȣпе dежȣнȣ кȣ о цігаръ, провенind din insȣла Havanna. Întp'adeвърȣ dakъ iea чіne-ва în deапроапе бъгареа de seamъ tot nȣtpimîntȣлȣ че mъnînkъ ȣn omȣ Еȣропеанȣ чівілizatȣ întp'о zi, о съ bazъ къ tpeбȣe desпȣіate toate колцȣріле пъmîntȣлȣї ші adȣnate toate продȣктеле лор, spре a пȣtea kompȣne ȣn dежȣнȣ ші ȣn dineȣ бȣn aл ȣпȣї omȣ чівілisat de sekoлȣл aл 19-леа!

Dap spре a'шї прокȣра omȣлȣ toate ачесте продȣkte deліціoase але пъmîntȣлȣї, a авȣt tpебȣінцъ de къльтоpiї ші de nabiraціȣnї; dap ла ачесте întpeпpindepї, штііnцеле цеографіче ші astponomiче aȣ fost de чеа maї mape nечesitate; апої ачесте stȣdiї фъръ stȣdiiле istopiче natȣpале ші fisiче ap fi fost nекомплекte, eatъ dap кȣm ȣpintp'о легътȣръ konsekȣintъ toate штііnцеле natȣpале aȣ fost кȣltibate кȣ о mape преділекціȣne de kînd dȣпе крȣчіate ші maї пе ȣpmъ dȣпе deskoпepipea Амерічеї s'а mъpit opizontȣлȣ bedepiї Еȣропенілор. Апої komoditatea bieцeї modepne ші desboltapea gȣstȣлȣї matepiaл, a desboltat ші gȣstȣл estetik ші spipitȣaлȣ; omȣл каре tpъеште біне ва съ fiъ înkonціȣpat ші de обіекте фрȣmoase ші плъкȣte; de ачееа d'atȣnчї a înчепȣt ші periоada ренаштереї літератȣреї ші apteлор фрȣmoase. Italiea, цара поезіеї, a sченелор фрȣmoase, але natȣpeї ші de кȣltȣpa antikъ класікъ a dat impȣлsiȣne primitiвъ pentpȣ penaштереа aptелор фрȣmoase; пе dpȣmȣл ачеста aȣ ȣpmat пе ȣpmъ Spania, Englitepa, Franцa ші

Џерmania. пînъ кînd ачесте dірекціȣнї moderne але spіritȣлȣї пȣблікȣ аȣ devenitȣ o пропрietate комȣнъ маї пентрȣ toate націȣніле din Еȣропа.

Dар провербȣл каре zіче къ „estремітъціле se atinгȣ“ s'а арътat ші аічї къ е adевърat. De dispreціареа натȣреї ші а матерієї каре а fost de модъ în секолеле de mizлокȣ, акȣм дȣпе реформа чеа маре а лȣї *Bakon* de Verulam каре, кȣ Spinoza ші Descartes аȣ konsakрat калеа черчетърілор emпірічe, de atȣнчї, zікȣ, а ешітȣ dірекціȣнеа spіrіtȣлȣї кȣ toate матерііле карї аȣ devenit de модъ în секолȣл ал 17-леа ші ал 18-леа. Atȣнчї натȣра а stinsȣ пе омȣ; пар' къ врînd а'шї ресбȣна de disпреціареа în каре а ремасȣ atîtea секоле, аȣ începȣtȣ а despreція партеа моралъ а омȣлȣї; матеріа абсорбат локȣл spіritȣлȣї ші нȣ нȣмаї къ нȣ 'і-а лъsatȣ нічї ȣн лок în лȣмеа ачеаsta, dар нічї în лȣмеа чеа л-алтъ н'а врȣт съ'л сȣфере. Ateismȣл а devenit теоріа filosofікъ de модъ, ачеа че нȣ s'а пȣтȣt пінъ, веdea ші азі, поате ші miposi, н'а esistatȣ пентрȣ ачестї filosofї, карї аȣ tъгъдȣit кіар ші esistinца сȣфлетȣлȣї лор пропріȣ! Eatъ о esaџераціȣне ноȣъ, грешітъ, dар ȣрмîndȣse în dірекціȣнеа контраріъ ачелеіа че s'а ȣрматȣ în секолеле de mizлокȣ. Матеріалismȣл кȣ фрателе съȣ Egoismȣл аȣ окȣпат тронȣлȣ рîndȣрілор оменешті; а fost atȣнчї ȣн тімпȣ трістȣ ші періклȣлосȣ пентрȣ adевърата desволтаре а џеніȣлȣї ȣманȣ în пȣрітатеа sa сȣблімъ ші моралъ.

Пȣтем zіче къ sîntem феріціцї къ în секолȣл nostrȣ, ачеаstъ dірекціȣне esклȣsівъ а stȣdіілор ші а окȣпаціȣнілор оменешті нȣ esistъ, saȣ чел пȣцін нȣ е аша de esклȣsівъ дȣпе кȣм а fost în секолȣл трекȣт. Dірекціȣнеа aктȣалъ а spіritȣлȣї ȣман este а împъчіі *омȣл кȣ натȣра*, а кȣлтіва întр'ȣн mod армонікȣ stȣdіеле абстракте ші ideaле, пȣindȣле întр'ȣн kontaktȣ акорdinte ші армонікȣ кȣ stȣdіȣл натȣреї. Noї нȣ пріімім аȣторітатеа ші кредінца оарбъ în кestіȣнеле натȣрале, ȣн esпермînt каре пȣтем фаче noї înшіне нȣ о лъсъм în кредінца лȣї Арістотеле ші Плато; spіritȣлȣ de esamenȣ ші de аналісъ домінъ în штіінцеле натȣрале, asta а fost ші ва ръмîнеа tot de ȣна motiвȣлȣ каре ле înainteazъ; dар кînd дъмȣ песте ніште прінчіпе ші ideї абстракте, карї се афлъ întре о sферъ маї маре de кît поате ажȣнце аналіселе ші черчетъріле noastре емпірічe, кînd натȣра обіектȣлȣї este atîta de idealъ în кît съ нȣ пȣтем авеа despre dînsȣлȣ нічї о datъ вр'о контролъ прін simцȣріле noastре, ші кînd ачесте ideї абстракте sînt în sineшї о налтъ копчепціȣне моралъ, а къріа кредінцъ контрібȣе ла fерічіреа џеніȣлȣї ȣман, atȣнчї алергъм ла прінчіпȣл аȣторітъцїї ші кредінцїї, atȣнчї пъръsimȣ калеа негатівъ ші sчептікъ а епочелорȣ домнієї sчептічismȣлȣї негатівȣ, каре а ръмасȣ інфрȣктібілȣ, непродȣкîndȣ нічї ȣна din ideіле позітіве фeконде, карї sînt în старе а реконstрȣі соціетъцї, а консола оменіреа ші а фȣнда епоче ноȣе. Аша dар штіінцеле ideaле ші челе матеріале, adекъ *омȣл ші натȣра*, формеазъ акȣм доъ прінчіпе коорdinate, amîndoъ рекȣноскȣте, amîndoъ кȣлтівате, amîndoъ венерате пентрȣ консолаціȣнеа џеніȣлȣї ȣман ші пентрȣ desволтареа sa прогресівъ infinitъ, imitîndȣ fіінца етернъ ші infinitъ din каре а ешітȣ.

Mікроsкопȣл ші înфлȣінцеле лȣї în штіінцеле ші віеаца sочіалъ modернъ.

Invенціȣнеа мікроsкопȣлȣї ші а телеsкопȣлȣї а фъкȣт негрешіt о револȣціȣне маре în штіінцеле ші în віеаца sочіалъ а оаменілор. În штіінцъ а deskisȣ ȣн орізонтȣ ноȣ infinit ші înкрезібіл; о лȣме ноъ de fіінце анімале ші вецетале карї din кaȣsa мікшорімеї лор скъпасе de vederea noastrъ кȣ окії гої, s'а deskisȣ înaintea окіȣлȣї омȣлȣї штііnціfікȣ арматȣ кȣ мікроsкопȣл ші ел а ръмасȣ акȣм înкременіт de мірare înaintea ачестеї лȣмї ноȣе органіче пліне de о віеацъ регȣлатъ ші de фрȣмȣсецї adміравіле, карї пînъ акȣм н'аȣ esistat пентрȣ dînsȣлȣ. — Омȣл de штіінцъ аре акȣм мікроsкопȣлȣ în mînъ spре а se asіgȣра de esistinца fіінцелор органіче мікроsкопіче (adекъ аша de мічї în кît нȣмаї прін мікроsкопȣ пȣтемȣ съ ле vedemȣ) saȣ съ stȣdіъ кȣ мікроsкопȣлȣ în mînъ џесетȣріле челе маї елементаре ші челе маї fine але корпȣрілор натȣрале, saȣ

артifiчiале; омȣл tекнiкȣ se сервеште кȣ mікро-скопȣлȣ спре а кȣноаште dакъ о materie лȣкратъ este adевъратъ шi în пȣритatea (кȣреџенiа) eĭ, saȣ dакъ este falsifikатъ; dар шi diлetantȣл шi омȣл de лȣme шi de плъчере se ȣiтъ кȣ mікро-скопȣлȣ, de плъчере, ка съ вазъ, спре esemплȣ, пȣречеле fъкîndȣ'лȣ mаре de мърimea ȣнȣĭ порк, de а-ĭ пȣтеа stȣdia гȣра, бȣзеле шi фълчiле аче-stȣĭ animaл sîнџеросȣ карĭ не faче atîtea inко-moditъцĭ шi ноаптеа insomnie ш. ч. л.

Обiектȣлȣ ачеsta ар пȣтеа съ не dea ока-siȣне пентрȣ ȣн артiколȣ foapte лȣнг шi кȣ о des-волtаре mаре, d'o кам datъ însъ не вом мър-џiнi ла пȣцiне esemпле конфiрмatiве.

Съ îнчепем кȣ mікроskопȣлȣ ка кȣ ȣн miz-локȣ de плъчере amȣzantъ шi de diвертisemente побiле пентрȣ омȣлȣ de лȣme. Омȣлȣ de лȣme алеџе пентрȣ stȣdieле sале mікроskопiче ниште обiекtе вiĭ foapte miчĭ карĭ аȣ форме плъкȣtе шi бȣкȣрîndȣse de ниште мiшкърĭ foapte iȣџĭ шi а-џiле; ачеste miчĭ обiекtе вiĭ продȣкȣ негрешit о sȣрпрiзъ mаре ла ведереа лор d'întîiашĭ datъ. Animaлкȣлеле нȣmite *infȣsopiĭ* жоакъ аiчĭ ролȣл d'întîiȣ; прин mікроskопȣ deskопере чiне-ва miĭ, sȣtе de miĭ шi кiар *miлioane* de fiiнџе карĭ тръ-eskȣ în пȣцiнe пiкътȣрĭ de апъ. Infȣsopiȣл Mo-nas termo este аша de мiкȣ, în кît ȣн miлioнȣ de ачеste fiiнџе тръеskȣ întр'о пiкътȣръ de апъ! Fiъ-каре гроапъ ȣмплȣtъ кȣ апъ stъtȣtъ este бо-гatъ în неnȣмероаsе speџe de ачеste animaле miчĭ mікроskопiче. Dар admiрацiȣнea обsервъ-торȣлȣĭ se sȣiъ îнкъ *ла ȣн град шi maĭ mаре*, кînd ȣрmînd dȣпе о metodъ аръtatъ прин D. про-fesор *Еренберг* din Берлiн deskопере къ fiъ-каре dintр'ачеste animaле d'o miкшорiме estраорdi-наръ аре în корпȣл sъȣ ниште органе комплi-kate, s. e. ȣн stomak кȣ маџе! D. Кленке, ȣн savantȣ џерманȣ, se esпримъ în прiвiнца ачеа-sta ast-felȣ: Kînd лȣъmȣ, ziче елȣ, о пiкътȣръ de апъ dintр'о гроапъ кȣ апъ stъtȣtъ, saȣ d'o adȣнътȣръ de апъ de плоаiъ карĭ а stъtȣt кîте-ва zile, шi пȣнем ачеаstъ пiкътȣръ sȣб ȣн mікро-skопȣ, atȣнчĭ *о съ ведемȣ пар' къ пiкътȣра* de апъ а înviat, къчĭ ачеst spaцiȣ miкȣ îл ведем îмплȣтȣ de вieaцъ шi de мiшкаре; mȣлцiме de fiiнџе miчĭ вiĭ de diверse форме шi мърiмĭ мерг шi алерг în dреанта шi în stînга, în sȣs шi în жоs, saȣ къ se жоакъ шi se înвîрteskȣ ка în-tр'ȣн черк, ȣнеле seamънъ кȣ о бȣtелкъ, алteле кȣ клопоцелеле, еар алteле кȣ ниште poate miчĭ карĭ неînчetatȣ se înвîрteskȣ кȣ о mаре iȣцеалъ, пе кînd еар алteле maĭ mарĭ îноатъ în апъ кȣ о лiниште maiestoasъ, stînd din че în че ла ло-кȣриле îмплȣte кȣ infȣsopiĭ *maĭ miчĭ шi maĭ а-џiле*; пар' къ обsервеазъ кȣ demnitate жȣкъриi-ле конfрацiлор лор челор miчĭ; dар алtъ datъ ведем ȣн infȣsopiȣ miкȣ fiind кȣ о iȣцеалъ mа-ре шi îndatъ stъ шi înrite о mȣлцiме de infȣ-sopiĭ maĭ miчĭ în кît ле ведем intрînd în sto-makȣл корпȣлȣĭ sъȣ tрансparent, шi atȣнчĭ не îнкреdiнцъm къ кiар ачеste animaлкȣле mікро-skопiче аȣ stomaче кȣ маџе, шi къ natȣра in-finitъ în креацiȣнiле eĭ admiраbiле а шtiȣtȣ съ пȣiъ îнкъ органе în ачеste органisme d'o miк-шорiме аша de estраорdiнаръ."

О съ авем алtъ datъ окаsiȣне а ворбi maĭ пе ларг deспре infȣsopiĭ, dар шi аfаръ de in-fȣsopiĭ, шtiinцеле natȣрале копрind în класе de полiпi, de молȣшчĭ шi de insekte о mȣлцiме de fiiнџе mікроskопiче, шi аколо кȣ mipаре mікро-skопȣл аратъ обsерваторȣлȣĭ къ крета (tiбiшiрȣл) de каре *sînt компȣшĭ мȣнцiĭ* чеĭ maĭ џiгантiчĭ аĭ пъmîнtȣлȣĭ, пȣ е алt nimiк de кît џеste (каse) вȣроаse de ниште skоiчĭ mікроskопiче карĭ тръia о datъ în mаре шi карĭ аȣ лъsat аколо ȣрmеле лор, adекъ deposite imense de кретъ, карĭ пе ȣрmъ sȣindȣse din sȣsȣл мърiĭ песте kontinent, аȣ format мȣнцiĭ de кретъ; апоĭ dакъ не îнкi-пȣim къ din молȣшчеле de кретъ ȣн miлion абiа компȣнд мърimea ȣнȣĭ пiчiор кȣбiк, пȣtem съ не îнкiпȣim ка кîte бiлioане неnȣмероаse de а-чеste fiiнџе аȣ fost de требȣiнцъ ка съ se пеар-зъ пînъ съ formeze ȣн мȣнtе s. e. ка Dавала-џiрĭ каре аре о пълцiме de 22,000 пiчioаре! — Tot mікроskопȣл аратъ fisioлогȣлȣĭ корпȣриле че-ле miчĭ карĭ se афлъ în sînџеле оареш-кърȣia animaл вiȣ, шi карĭ sînt кiар прiнчiпȣлȣ вieцеĭ sале; апоĭ кȣm ар fi fost ȣн natȣралist în stаре de а deskрie трîмбiца ȣнȣĭ fлȣtȣре saȣ фълчiле ȣнеĭ молiĭ fъръ mікроskопȣ? Dар пȣ пȣmаĭ în do-meнȣл animaл, чi шi în domeнȣл веџеtaл гъsim fiiнџе mікроskопiче. Îнкъ de мȣлt кiар ботанiстȣл н'а fost în stаре а detерmina џенiȣл ȣнеĭ планtе пînъ кînd пȣ s'а ȣiтаt бiне кȣ ȣн океларȣ (лȣ-

нъ) ла пърціле челе delікате але плантелор, dар акȣm тоці botanistiї fакȣ черчетърі mікроскопіче спре а кȣноаште елементеле органіче moї de каре планта е компȣсъ ші каре нȣ sînt візівіле нічї de кȣm кȣ окії гоï; пріn mікроскопȣ веде ел кȣm челȣлеле елементаре креск пȣindȣse ȣна лîнгъ алта; апоï tot пріn mікроскопȣ botanistȣл îшї deskide o sferъ нoȣъ imenсъ de плante de o natȣръ партікȣларъ, d'o органісаціȣне inferioаръ, dар foарте interesantъ ші кіар importantъ d'a fi кȣnoskȣte, прекȣm sînt ȣнеле din Алце, мȣскï, чіȣперчï ші fіліче варіабіле ші admiraбіле în колорï ші în forme ші toate d'o мърime mікроскопікъ.

Dар ші în domenȣл inорганікȣ mікроскопȣл не deskоперe frȣmȣseцï d'але natȣреї некресібіле. Чіне s'а ȣітат кȣ mікроскопȣл kînd se formeазъ ȣн kristал, kînd atomele сале mікроскопіче se пȣнȣ ȣнȣл лîнгъ алтȣл într'ȣн modȣ регȣлатȣ, skoцînd пе ȣрмъ o fіgȣръ цеometrікъ admiraбілъ în регȣларitatea еї, чіне поате ръмîнеа кȣ sînце рече фъръ еsалтаціȣне de mіраре пентрȣ ачест spirit eternȣ invizibil, dар лȣкрînd претȣtindenea кȣ omnipȣtinцa са спре а реалиsa креаціȣніле сале infinite?

Dар нȣ нȣmаї шtiінцеле natȣрале în toatъ întinderea лор împреȣнъ кȣ fisікъ, кimie ші fiсiолоціе, dар ші medicina а приimit o mare impȣлsiȣне ші кіар пȣtem zіче o reformъ mare de kînd кȣ deskоперіреа mікроскопȣлȣї. Орї че medik modern шtie къ ла ȣнеле патimї dȣtoase нȣmаї mікроскопȣл întребȣінцат а черчета нimte продȣkte animale saȣ екскреціȣніле корпȣлȣї, поате съ лъmȣреаskъ o diagnostікъ dȣtoasъ ші а кондȣче пе medікȣ ла калеа аdeвърȣлȣї.

O съ mъ dȣкъ преа departe dакъ аш воі а mъ întinde аічї maї mȣлt în ачеастъ materie kît se поате de interesantъ ші de instrȣktiвъ; însъ нȣ пȣtem trече sȣв тъчере а нȣ поmeni ші кȣm în timпȣріле поастре mікроскопȣл а înчепȣт а жȣка o ролъ ші în kestiȣнї sочіале în комерц ші кіар în каȣзеле жȣdeкъцiї; еатъ спре ачеаста kîte-ва esemпле. În Цермаnia ші Франца негȣцъторіï каре fакȣ комерцȣ кȣ пînze fine kînd вор а se asigȣра къ o пînzъ skȣmпъ este кȣратъ ші неamestekатъ кȣ бȣмбак, întребȣінцеазъ mікроскопȣлȣ; къчї sȣbt mікроскопȣ fірȣлȣ чел maї finȣ de бȣмбакȣ se аратъ пар' къ ар fi акоперit кȣ пърȣ mare албȣ, пе kînd fірȣл de înȣ finȣ este netedȣ. Dар еатъ ші ȣн алтȣ esemплȣ кȣm mікроскопȣл а ажȣтат жȣdекъторȣлȣї de ȣнъзї а хотърî într'o каȣзъ жȣрidікъ. Ȣн негȣцътор de mътъсърiї а кȣмпърат dintr'o fабрікъ de mътъсъріï o бȣкатъ de mътъсаріe ші а цінȣt'o kît-ва timпȣ în maгазiеа лȣї; дȣпе каре skoцînдȣ-o ші ȣіtîndȣse пе dînsa а гъsit'o пътатъ d'o mȣлцime de пете. Акȣm негȣцъторȣл s'а adresat кȣ претенціȣнї de despъгȣбірї кътре fабрікантȣ, zікînd къ колоареа кȣ каре а въпsitȣ ачеастъ materie de mъtase а fost реа ші а skosȣ пете (прекȣm se întîmплъ într'adeвър kînd колоареа е реа, atȣнчї кȣ timпȣ se deskомпȣне, skimбъ faца ші пътеазъ materia), dар fабрікантȣл protestъ zікînd къ а datȣ o колоаре бȣнъ ші stабілъ; прочесȣлȣ а венit înaintea ȣнȣї tribȣнал de комерцȣ ші еатъ къ tribȣналȣл а însърчinat пе ȣн natȣralist а еsamina ачеастъ materie пріn mікроскопȣ ка съ se înкredinцeze de natȣра петелор. Natȣralistȣл черчetînd петеле пріn mікроскопȣ а възȣtȣ къ sînt продȣsе прінtr'ȣн фелȣ de чіȣперчї карї аȣ кресkȣt пе materia mътъsіï, апоï ȣітîndȣse maї бine, а кȣnoskȣt къ toate ачесте чіȣперчї se гъseskȣ пе kартоfї пȣtrezï. Акȣm ръmînea а esпліка че аȣ къȣtat чіȣперчіле de kартоfї пȣtrezї пе mъtase? Еатъ че s'а гъsitȣ: este обічеїȣ къ fабріканцiї skробeskȣ mътъсъріле карї fабрічеазъ ка съ аїбъ ȣн лȣstrȣ ші o търіme; dар skробеала провіне din fъinъ de грîȣ ка ші de kартоfї; апоï ачест fабрікантȣ врînd а авеа o skробеалъ eftinъ, а кȣмпъратȣ kартоfї stрikaцï ші а fъкȣtȣ skробеала dintr'înшiї; апоï акоперіnd mътъсъріа кȣ ачеастъ skробеалъ în карï s'а aflat semînцъ (spore) de чіȣперчї mікроскопіче карї креskȣ пе kартоfї stрikaцї, ачеастъ semînцъ saȣ spore аȣ цerminat пе mъtase ші аȣ продȣsȣ аколо еар чіȣперчї mікроскопіче карї авînd o алтъ faцъ de kît mъtasea, s'а înfъціmat ка нimte пете. — Съ нȣ se mire чіне-ва къ ворбim аічї de чіȣперчї mікроскопіче; чіне ва съ вазъ asemenea плантічеле mікроскопіче съ iea пîїне пȣtridъ каре s'а акоперit кȣ пете албішоаре saȣ чепȣшiе kamȣ верzішоаре, se esamineze ачесте пете sȣб mікроскопȣ ші o съ вазъ ка o пъдȣре întreагъ кȣ арборï ші ачешtї арборï sînt чіȣперчіле mікро-

skопiче карї konstitȣеskȣ̆ пеtеле пȣtpede; asemenea se întîmплъ ка черпеала съ s'акопере кȣ o пелiцъ албъ чепȣшie; пȣind o бȣкъцiкъ de aчеastъ пелiцъ sȣб mikposkопȣ̆, еар i se ва înfъцiша ка ȣn kîmпȣ̆ semъnat кȣ пiште планte de фopме бizape, шi aчeste планte esistînd întp'adeвъp, sînt пiште чiȣпepчї mikposkопiче.

Аша dap mikposkопȣл îшї întinde din zi în zi maї mȣлt domenȣл сȣ̆ȣ̆, шi кȣ aчeastъ întindepe înъpeште opizontȣл вedepeї noastpe întp'ȣn modȣ̆ аша de estpaopdinapiȣ̆ despe kape naцiȣпiле antiче n'aȣ̆ aвȣt пiчї o idee! Ачеї negȣцъtopї Feniчianї kapї din întîmплape пȣindȣ̆ siлitpъ împpeȣnъ кȣ къpбȣнї apшї пe ȣn лок nisinos în deseptele Feniчieї aȣ̆ deskопepit stikla, ачеї negȣцъtopї, zik, n'aȣ̆ пȣtȣt sъ'шї imaцine negpeшit ка че poлȣ̆ mape aчeastъ matepie noȣъ ва жȣка o datъ în лȣme, шi кȣm dintp'o бȣкatъ de stiклъ tъiatъ în fopmъ de лinte, пȣtem фаче ȣn instpȣment (mikposkопȣ̆) kape ne deskide o лȣme noȣъ inвiziбiлъ ппin mikшopime, пe kîndȣ̆ totȣ̆ ппintp'aчeastъ лinte de stiклъ se фаче ȣn алtȣ̆ instpȣment (teлeskопȣ̆) kape ne anpопie soapeле шi steлeле чepȣлȣї în kît ne ȣïtъm пe dînseле пap' к'ap fi лîngъ noї, ле mъsȣpъmȣ̆, deskpiemȣ̆ fopmeле шi feцeле лop, anoї шi kiap miлioane de steлe fikse kapї ne pъmîne inвiziбiлe ппin depъptapea estpaopdinapъ a лop de бiлioane de miлe цeopafiче, teлeskопȣлȣ̆ ле anpопiъ de noї fъkîndȣ-ле ast-feл de viziбiлe în opizontȣл вedepeї noastpe. Admipaбiлȣл ȣnivepsȣ̆, ppetȣtindenea плin de вieaцъ шi de esistinцъ! infinitȣ̆ în mъpime, infinitȣ̆ în întindepe, anoї шi infinitȣ̆ în mikшopime!

KOMȢNIKAЦIȢNÏ ШTIINЦIFIЧE MIЧЇ.

Horticultura. Despe apвopї шi гpȣdinї în miniatȣpe în Kina. Ȣn воiажор modepnȣ̆ a въzȣt ла ȣn Kinezȣ̆ apвopȣлȣ̆ Mangiferus Indica (kape ppetȣtindenea este ȣn apвope mape) пȣs întp'o oaлъ, aвînd o mъpime nȣmaї d'ȣn kotȣ̆, toate pamȣpiле шi fpȣnzeле aчestȣї apвope a fost în miniatȣpъ шi foapte fpȣmoase. În opaшȣл Kanton шi în алte opaше în чentpȣл Kineї sînt гpъdinї miчї але къpopa sȣpafaцъ nȣ e maї mape de kît mъpimea ȣneї mese; кȣ toate aчestea o asemenea гpъdiniцъ ape kîte o datъ 15 пînъ ла 20 de sneцe de apвopї foapte miчї шi вътpînї. Aчeastъ mikшopape a планteлop nȣ se фаче de o datъ, чi чepe o лȣkpape konsekȣtiвъ шi neîntpepȣптъ în maї mȣлte цenepaцiȣnї але ȣneї планte; adekъ fpȣktȣл (podȣл) ȣnȣї apвope de mъpimea opdinapiъ este пȣsȣ̆ întp'o oaлъ mikъ, atȣnчї apвopeле deвine maї mik, anoї fpȣktȣл aчestȣї apвope mikшopat este пȣs din noȣ̆ întp'o алtъ oaлъ шi maї mikъ, шi fpȣktȣл aчesta este din noȣ̆ пȣs întp'o oaлъ înkъ maї mikъ; ȣpmînd tot mepeȣ̆ astfeлȣ̆ kîte ȣn sekoл шi maї вine, dintp'ȣn apвope mape a eшit ȣn apвope în miniatȣpъ kape aвia ape a o sȣta napte din mъpimea шi гposimea apвopȣлȣї ppimitiв de mъpimea natȣpaлъ. Kineziлop кȣ гȣstȣл лop вizapȣ̆ pentpȣ пiчioape de dame în miniatȣpъ, ле плak шi apвopї în miniatȣpъ. Fie-kape кȣ гȣstȣл лȣї!

Rosa (tpandafipȣлȣ̆) *ла naцiȣnї antiче.* Întp'ȣn ȣвpaцiȣ̆ kape tpakteazъ despe istopia pozeї, чitim чeле ȣpmътoape: Pomaniї nȣ se пȣnea niчї o datъ ла o masъ mape (de etiketъ) fъpъ sъ nȣ fi aвȣtȣ̆ mȣлte вȣkate de poze пȣse пe masъ, anoї dȣпъ че konвiвiї se вeseлia, pȣпea foiле pozeї шi ле apȣnka în пахаpe плine кȣ вin. Sȣб Domnia лȣї Domiцian, ziче Maptiaл, ȣлiцeле Pomeї aȣ̆ fost аша de ȣmплȣte кȣ odoape de poze în kît ȣn stpein neoвiчнȣit кȣ aчeste odoape ap fi пȣtȣt sъ ameцeaskъ. *Nero*, ла dineȣpiле че a dat, a deskisȣ̆ în taвanȣл kamepeї de mînkape o гaȣpъ ppin kape s'a apȣnkat ka ȣn feлȣ̆ de плoae de poze asȣпpa konвiвiлop, dap neвȣnȣл *Heliogabalus* a esaцepatȣ̆ кȣ aчest oвiчeiȣ̆ întp'atîtȣ̆ къ întp'o zi konвiвiї s'a înekat пînъ ла moapte sȣб гpъmeziле de poze че aȣ̆ apȣnkat пe dînшiї. Sybariцiї dopmea пe saлteле ȣmплȣte кȣ foї de poze, dap ȣnȣл din eї anȣme Senindyrides a fost аша de eneрвat (плъпînd) în kît întp'o noante n'a пȣtȣt sъ doapmъ zikînd къ o foae de poze îndoitъ îл anasъ! Verres fъчea кълъtopiї întp'o tpъsȣpъ kъптȣшitъ кȣ saлteле ȣmплȣte кȣ foї de poze, tot în timпȣл aчesta eл пȣpta o matepie de poze пe kanȣ̆. Antiochus dopmia шi iapna întp'ȣn koptȣ̆ fъkȣt de aȣp шi de mъtase пe natȣpї de poze. Kleopatra peцina din Eцiпt a dat o datъ o masъ шi a ȣmплȣt kamepa mînkъpiї пînъ ла înълцime de doъ пiчioape, de foї de poze. Ȣniї dopmea maї tot anȣлȣ̆ пe foї de poze, însъ aчestea a шi ppiчinȣit moapte ла ȣniї kîte o datъ, fiind къ odoapea pozeї 'ї-a omopît. În Eлada poza a fost opakoлȣл amopȣлȣї, adekъ пȣnea o foae de poze пe пȣmnȣ̆ шi вътea пe foї кȣ mîna чea-л-алtъ, шi kînd foaiea da ȣn sгomot tape, atȣnчї kpedea къ amopȣл ва fi fepiчit; dap kînd foaea se pȣпea, atȣnчї epa semnȣ̆ de nenopoчipe. (Aчest oвiчeiȣ̆ s'a пъstpat пînъ ла ȣn гpadȣ̆ шi ла noї în Pomъnia de astъzї). Вpъжitoapeле din Tessaлia keлtȣia o mȣлцime de poze din kape ppenapa Elisipe (лiksepe) de amop; foiле pozeї se пȣnea шi în вin, din kape fъчea ȣn feлȣ̆ de вin apomatikȣ̆. Haliogabalus fъчea вaie în вin apomatikȣ̆ de poze, ва înkъ aчest împъpat pisinitop aвea oвiчeiȣ̆ sъ ȣmпле вasine mapї кȣ̆ вin de pose шi ле deskidea pentpȣ пȣвлikȣ̆ ka sъ se skaлde akoлo; anoї fiind къ în timпȣл de atȣnчї o вadpъ de вin de poze kosta 20 de гaлвenї, пȣtem sъ ne imaцinъm mъpimea aчesteї pisinipї imnepiaлe. Dap ȣn imnepatop Poman ka Heliogabalus шi Nero пȣtea sъ fiъ pesinitop nȣ nȣmaї de вanї, чi шi de sînцeле чetъцeniлop.

În Tiпorpafia Naцionaлъ a лȣї Iosif Pomanoвȣ̆ шi Komп.